

На думку Н. Турман, дотримання принципу об'єктивності при укладенні угоди про примирення можна досягнути у більш повному обсязі, якщо до процедури примирення залучити фахівця в даній справі, тобто медіатора [8, с. 114]. Із цим можна було б погодитися, адже прокурор як представник сторони обвинувачення має виражений процесуальний інтерес у справі, який полягає у притягненні винного до кримінальної відповідальності. Разом з тим, цей інтерес є суто публічним. Під час його реалізації прокурор підпорядковується вимогам об'єктивності й неупередженості, а тому не є виразником приватних інтересів жодної зі сторін медіації. Водночас, залучення до переговорів медіатора завжди містить ризики його упередженості, впливу на нього з боку сторін справи (передусім, сторони захисту) із метою домогтися більш вигідних для себе умов примирення, тощо.

Важливо наголосити й на тому, що в умовах відсутності в Україні належної організаційної системи медіації можливості залучення до кримінального провадження незалежного та кваліфікованого медіатора є обмеженими, а тому не відповідають реальній потребі у реалізації сторонами права на примирення. Відповідно, участь у цьому процесі прокурора видається кращим варіантом, аніж залишення потерпілого та підозрюваного без жодних процесуальних та організаційних можливостей досягти примирення.

Зважаючи на це, на сучасному етапі вважаємо виправданим упровадити в Україні елементи «прокурорської медіації» до повного сформування системи медіаційного забезпечення кримінального провадження. Після цього можна перейти до «делегованої моделі», зберігаючи широкі повноваження прокурора щодо прийняття рішення про передання справи на медіацію, контролю за додержанням прав сторін під час її проведенні та оцінки результатів з точки зору продовження кримінального переслідування або відмови від нього.

1. Білик Т., Гаврилюк Р., Городиський І. та ін. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник. За ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с.

2. Шкелебей, В. А. Угоди про примирення й визнання винуватості в кримінальному процесі України та інших країн: порівняльний аналіз Національна академія внутрішніх справ. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2012. - 2012. №6 (85). С. 179-188.

3. Поліщук М. Я. Становлення медіації як альтернативного способу вирішення спорів: досвід Польщі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2013. Вип. 23, ч. 1, т. 1. С. 255-258.

4. Туманянц А. Р. Медіація в сучасній європейській практиці: досвід Франції й Бельгії. *Проблеми законності*. Вип. 90. С. 166-170.

5. Лапкін А. В. Прокурор у кримінальному провадженні: теоретичні, правові та організаційно-методичні проблеми : монографія. Харків : Право, 2020. 1304 с.

6. Тюрін Г. Є. Організаційно-правові основи участі прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Київ, 2017. 250 с.

7. Кучер В. О. Процесуальні можливості забезпечення захисту прав та законних інтересів потерпілого за допомогою медіації у кримінальному судочинстві України. *Проблеми забезпечення конституційних прав громадянина в кримінальному судочинстві: Матеріали наук.-практ. конф. 26 жовт. 2007 р. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2008. С. 219-221.*

8. Турман Н. Процесуальний статус та роль медіаторів при укладенні угод у кримінальному провадженні. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. №. 4. С. 113-117.

Юлія ЛЕБЕДЄВА

викладач кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ МЕДІАЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Потужні глобалізаційні процеси та процес євроінтеграції зумовлюють необхідність приведення українського законодавства у відповідність до законодавства передових країн світу. У даному аспекті, на увагу заслуговує нормативно-правове врегулювання альтернативного вирішення публічно-правових спорів в

адміністративному судочинстві.

Європейським Союзом напрацьовано низку стандартів із проведення медіації в адміністративних справах. Такі акти доцільно поділити на загальні, до яких належать: резолюція від 02.03.1978 № (78) 8 щодо юридичної допомоги та консультацій [1]; рекомендації від 14.05.1981 № R (81) 7 відносно шляхів полегшення доступу до правосуддя (якою запропоновано заохочувати застосування примирення сторін і медіацію) [2], від 16.09.1986 № R (86) 12 щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах [3], від 12.05.2004 № R (2004) 6 щодо вдосконалення національних засобів правового захисту [4].

До спеціально-галузевих належать Рекомендація від 05.09.2001 № R (2001) 9 щодо альтернативного судового розгляду спорів між адміністративними органами і сторонами – приватними особами (адміністративні справи) (ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 762 засіданні заступників міністрів 05.09.2001 р.) [5]; та Керівні принципи від 07.12.2008 № 15 для кращого виконання наявної Рекомендації щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами – приватними особами), прийняття яких виявилось обумовленим дотриманням прав людини та навантаженням на судову систему (ухвалено Європейською комісією з ефективності правосуддя 07.12.2007 р.) [6].

Впровадження медіації в адміністративній юстиції країн Євросоюзу демонструє, що раціонально побудована система правової медіації стає додатковим ефективним механізмом захисту прав громадян та юридичних осіб, сприяє вдосконаленню правової держави та принципу поділу влади.

Щодо України, показовою є діяльність проекту ЄС «Pravo-Justice», що ініціює розвиток медіації в країні. Як зазначають експерти проекту, медіація в адміністративних спорах має свої особливості з урахуванням яких, найбільш перспективними для медіації є спори за участю органів місцевого самоврядування, які зацікавлені в мирному вирішенні спорів та мають необхідні повноваження. Зокрема, для пілотування пропонуються такі категорії справ: оскарження рішень щодо тарифів на житлово-комунальні послуги, передачі комунальної власності, отримання дозволів, передачі землі у власність або в оренду та деякі інші [7].

Окрім того, завдяки процедурі медіації можуть бути вирішені суперечки, пов'язані з діяльністю приватних юридичних професій, а саме нотаріусів та приватних судових виконавців. Це можуть бути суперечки з приводу державної служби та звільнення, захисту права на доступ до публічної інформації, стягнення податкової заборгованості тощо.

Серед існуючих моделей медіації експерти виділяють медіацію в судовому порядку. Ця модель передбачає створення посередницького центру з акредитованими зовнішніми посередниками на базі суду. Утім, ефективне використання медіації в адміністративних спорах вимагає створення відповідної законодавчої бази, зокрема прийняття законів про медіацію та адміністративну процедуру [7].

Доцільно зазначити, що згідно з положеннями статті 3 законопроекту “Про медіацію” № 3504, його дія поширюється на суспільні відносини, пов'язані з проведенням медіації з метою запобігання виникненню конфліктів (спорів) у майбутньому або врегулювання будь-яких конфліктів (спорів), у тому числі цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних, а також у справах про адміністративні правопорушення та у кримінальних провадженнях з метою примирення потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим) [8]. Тобто запропонована редакція по проекту Закону не обмежує застосування медіації лише приватними сферами і поширюється на адміністративні правовідносини.

Головним юридичним управлінням апарату Верховної Ради України було напрацьовано більше 20 змістовних зауважень до тексту законопроекту, до яких наприклад належить те, що положення останнього не визначають особливостей проведення процедури медіації залежно від того, коли вона проводиться – до подання позову (заяви) до суду чи вже під час судового провадження чи виконання рішення тощо; визначення термінів «медіатор» (пункт 2 частини першої статті) та «медіація» (пункт 4 частини першої статті) надаються без урахування визначення цих термінів у статті 3 Директиви 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради з певних аспектів медіації у цивільних та комерційних справах. Крім того, використане у терміні «медіація» формулювання «структурована процедура» потребує додаткового розкриття.

Міститься низка зауважень щодо змістовного розкриття принципів за якими здійснюватиметься процедура [9].

Крім того, оскільки міжнародні та європейські стандарти щодо медіації є різними, в проєкті мають бути виписані особливості проведення медіації з урахуванням специфіки тих спорів, про які йдеться. Так, у законопроєкті не враховано положень Рекомендацій Ради Європи в галузі адміністративного судочинства та адміністративного права, згідно з якими інститут примирення сторін буде дієвим, якщо:

- передбачати можливість судового контролю під час примирення сторін;
- передбачити дотримання принципів рівності та безсторонності;
- передбачити забезпечення сторін у спорі відповідною інформацією про можливість використання процедури примирення;
- забезпечувати незалежність і безсторонність судді;
- гарантувати справедливість відповідної процедури, забезпечуючи, зокрема, повагу до прав сторін у спорі та дотримання принципу справедливості;
- гарантувати, наскільки це є можливим, прозорість використання процедури примирення та певний рівень свободи розсуду;
- забезпечувати виконання рішень, досягнутих шляхом використання процедури примирення;
- передбачити можливості для завершення процедури примирення в межах розумного строку, встановлюючи для цього відповідні граничні терміни чи інші умови.

Підсумовуючи, варто зазначити, що здійснення медіації в адміністративних справах матиме низку позитивних наслідків, до яких слід віднести розвантаження судової системи, уникнення тривалих судових розглядів і демонстрація того, що держава готова шукати додаткові шляхи вирішення спорів. Утім, ефективне використання медіації в адміністративних спорах вимагає створення відповідної законодавчої бази, зокрема прийняття законів про медіацію та адміністративну процедуру.

1. Resolution (78) 8 of the Committee of Ministers to Member States on legal aid and advice. URL : http://www.wiplashinfo.se/EU/resolutioner/78_8/resolution_78-8.htm.

2. Recommendation № R (81) 7 of the Committee of Ministers to Member States on measures facilitating access to justice: Adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 14 May 1981. URL : <http://www.euromed-justice-iii.eu/document/coe-1981-recommendation-n°-r-81-7-committee-ministers-member-states-measures-facilitating>.

3. Recommendation of 16.09.1986 № R (86) 12 of the committee of ministers to member states concerning measures to prevent and reduce the excessive workload in the courts. URL : <https://www.legislationline.org/download/id/1482/file/599fb47a6edcf80759cf02aabaf5d9b7.pdf>

4. Recommendation Rec (2004) 6 of the Committee of Ministers to member states on the improvement of domestic remedies. URL : <https://rm.coe.int/16805dd18e>.

5. Recommendation Rec (2001) 9 of the Committee of Ministers to member states on alternatives to litigation between administrative authorities and private parties: of 05.09.2001. URL : <https://rm.coe.int/16805e2b59>.

6. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). Guidelines for a better implementation of the existing Recommendation on alternatives to litigation between administrative authorities and private parties: of 07.12.2007. URL : <https://rm.coe.int/1680747683>.

7. Pravo-justice. European Justice For Ukraine. Presents the Draft Report on Mediation in Administrative Disputes. URL : <https://www.pravojustice.eu/post/projekt-yes-pravo-justice-prezentuvav-projekt-zvitu-z-mediaciyi-v-administrativnih-sporah>.

8. Проєкт Закону України «Про медіацію»: від 19.05.2020 р. № №3504. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877.

9. Зауваження Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України до проєкту Закону України «Про медіацію». До реєстр. № 3504 (друге читання) URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877.